

אין אפשרות שהמעלה הנבדלת האלוהית של ישראל תבטל מהם כיוון שהיא ראשונית

ולכך המלכות הזאת (=יוון) לא היו מתנגדים לישראל (אלא) רק מצד התורה השכלית ומצוות התורה האלוהית. וכך היה כל עניין מלכות שלישית: לבטל מישראל מעלת התורה האלוהית, וכל דבר אלוהי בפרט. שהיתה רוצה אומה זאת, שלא יהיה חס ושלום לישראל מעלה אלוהית.

וזה אומרם במדרש (ב"ר ב,ד) - כי מלכות שלישית אומרת לישראל: "כתבו על קרן השור"³⁴⁸ - דווקא (רמז לעגל, כמו שמבאר והולך).

ופירוש זה, בפרק אין עומדין (ברכות לב,ב) אמרו: "ותאמר ציון: עזבני ה' וה' שכחני" (ישעיהו מט,יד. ושואלת הגמרא: היינו עזובה, היינו שכוחה?) אמר ריש לקיש: אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: רבש"ע! אדם נושא אשה על אשתו ראשונה - זוכר מעשה הראשונה, אתה עזבתני (=שעזב את ישראל וחיזק אוה"ע) ושכחתני!

"התשכח אשה עולה" (שם טו): אמר לה הקדוש ברוך הוא: בתי, י"ב מזלות בראתי ברקיע, ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלושים חיל³⁴⁹, ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלושים לגיון, ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלושים רהטין, ועל כל רהטין ורהטין בראתי לו שלושים קרטין, ועל כל קרטין וקרטין בראתי לו שלושים גסטרא, ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי בו שלוש מאות וששים וחמשה כוכבים כמניין ימות החמה, וכולם לא בראתי אלא בשבילך, ואת אמרת 'עזבתני ושכחתני'? 'התשכח אשה עולה' - אמר לה הקדוש ברוך הוא: כלום אשכח עולות אילים ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר?

אמרה לפניו: רבוננו של עולם! הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך, שמא לא תשכח לי מעשה העגל? אמר, 'גם אלה תשכחנה' (רמז ל"אלה אלוהיך ישראל").

אמרה לפניו: רבוננו של עולם! הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך, שמא תשכח לי מעשה סיני? אמר לה: 'ואנכי - לא אשכחך' (רמז ל"אנכי ה' אלוהיך") - זה מעשה סיני. עד כאן.³⁵⁰

הערות - ילמד ענוים דרכו

348 בראשית רבה ב,ד: "ר"ש בן לקיש פתר קריא בגלויות: 'זהארץ היתה תהו' - זה גלות בבל... 'וחושך' - זה גלות יוון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם: כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוהי ישראל."

349 חיל, לגיון, רהטין וכו' - כל אלו הן רמות שונות של שררה (רש"י).

350 והנה לכאורה מדרש זה קשה: מדוע יש שכחה דווקא לעגל ואין שכחה על מעשה סיני? ויש להעיר שהנוצרים השתמשו הרבה במעשה העגל כדי לבזות את ישראל שכבר בתחילת דרכם היו סרבנים וכפויי טובה ולא היו ראויים לבחירת ה'.

ומה שאמר "כלום אשכח עולות אילים ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר?" - ולא אמר כל הקרבנות שהקריבו לפניו. וזה שבא לומר, כי אין לישראל שום הסרה מן השם יתברך, מפני שהם נבראים מן השם יתברך בעצם וראשונה³⁵¹. ודבר זה אין לו סילוק והסרה כלל, עד שיהיה שייך בהם השכחה.

ומפני שבמדבר היתה הקרבה הראשונה³⁵², כי הקרבה הראשונה - היא עיקר ועצם הדבר, מפני שהיא התחלה, וכל (דבר שהוא) התחלה - הוא עיקר, והוא בעצם (=מהות הדבר), לא במקרה. ולדבר שהוא עיקר ועצם - אין שכחה³⁵³. כי דבר שאינו עיקר והוא מקרה בלבד - יש בו שכחה, לפי שהוא במקרה, אבל דבר שהוא עצם הדבר, אין שכחה בו. ולכך אמר: כלום אשכח עצם הדבר, מה שהקריבו לפני במדבר? וזה מורה כי ישראל עבדים לה' בעצם. "התשכח" - זה הוא תמיה, ואין שייך שיהיה בזה שכחה, דבר שהוא עצם הדבר.

וה"שכחה" שנאמרה כאן, אין פירושה כמו השכחה שהיא אצל האדם. כי חס ושלום שיהיה נאמר "שכחה" בו יתברך. אבל ה"שכחה" הנאמרת כאן, רצה לומר הסרה וסילוק מאיתו (=ניתוק הקשר), כמו שאמר (שם): "ותאמר ציון עזבני ה'" - והיינו הסילוק והסרה מן השם יתברך³⁵⁴.

הערות - ילמד ענויים דרכו

351 עיין נצי" פרק ג ופרק י. כוונת המהר"ל שהתגלות האלוהות בעולם היא בישראל, וכל שאר הנמצאים בעולם לא נבראו אלא כ"תוספת", שבאו לצורך מימוש הופעת ישראל. כמו אב שהוליד בדמותו כצלמו בן, ולצורכי הבן קנה בקבוק ומוצץ וחלב וכיו"ב. ולכן בלתי אפשרי שהקב"ה ישכח את התכלית ויישאר עם האמצעי.

וזהו "בראשית - בשביל ישראל שנקראו ראשית" (רש"י בראשית א,א). ואף שבפועל נוצרו אחרונים - סוף מעשה במחשבה תחילה, כי הדבר שהוא התכלית לא יבוא אלא בסוף, אחרי שכל ההכנות שהוא צריך להן יהיו במציאות.

ועל כן, על פי המדרש נבראו נשמותיהן של ישראל כבר ביום הראשון, קודם למלאכים ולשאר הנמצאים. וכן על פי הסוד שורש נשמות ישראל חצוב תחת כסא הכבוד וקודם לעולם מלאכים.

המשמעות שישאר "נבראו ראשונים" ושהם כבנים דומים לקב"ה, היא שיש בהם הבחינה של "צלם אלוהים", שכוללים כל המציאות ואשר על כן מעשיהם משפיעים על כל המציאות, כמו שהקב"ה מחיה כל המציאות. ובמובן זה הם כ"בנים" של הקב"ה, שהמיוחד בבן שהוא דומה לאביו.

352 הקרבנות מלמדת על ה"צלם אלוהים" על פי המהר"ל, שהוא היכולת לקשר כל הנמצאים כולם אל הבורא. וזה עניין הקרבנות.

353 הראשונות מלמדת על מהות הדבר. ברגע שהפך עם ישראל לאומה, הקריב בפעם הראשונה קרבן לקב"ה. וזה ביטוי לכך שהקשר בין עם ישראל לקב"ה הוא קשר עצמי. גם אם אחר כך הקריבו לעבודה זרה - היה זה נפילה מקרית, חולפת, שאינה מלמדת על העיקר.

על פי הפשט, המדרש הופך את המילה "עולה" שמשמעותה עולה - תינוק, ל"עולה" שכוונתו לקרבנות שהקריבו במדבר. אבל המהר"ל מחבר את המדרש עם הפשט: הקרבנות העולות במדבר היא עדות שעם ישראל הוא "עולה", תינוק, של הקב"ה. כלומר ישראל אינם כשאר הנבראים, אלא הם משתלשים באופן ישיר מהקב"ה.

354 בגמרא שם הקשו: "היינו עוזבה - היינו שכוחה?" כי גם שכחה אצל הקב"ה אינה חוסר זיכרון, אלא

ואמר: "התשכח אשה עולה" - כמו שאין סילוק לפרי בטן של אם מן האם, לרוב הצירוף והחיבור שיש לאם אל בנה (קשר של דם מעצם המציאות), כך אין סילוק ופירוד לישראל מהשם יתברך, לרוב החיבור והצירוף שיש לישראל עם השם יתברך, מצד שהם כמו "בנים" נחשבים.

וזה נראה מצד שהקריבו לפני השם יתברך קרבנות במדבר, שאין ראוי שיהיו מקריבין שם במדבר, כי אין רגיל ושכיח שימצא במדבר פרים, ועם כל זה הקריבו³⁵⁵. וכל זה מפני כי עצם ישראל הם נבראים על זה, ואי אפשר שיהיו בלא זה, בפרט כאשר היה בתחילה, כאשר לקח השם יתברך את ישראל לעם. לכך בראשונה מיד שיצאו, אף אם היו במדבר, היו מקריבין קרבנות, והחיבור הזה הוא מצד עצם ישראל.

שאלות מנחות:

- ✦ מדוע זמן שהייה במדבר (סיני) הוא הראשוני של עם ישראל, ולא ימי אברהם יצחק ויעקב, או ימי ישראל במצרים, או ימי הכניסה לארץ?
- ✦ מדוע משה פונה לפרעה בבקשה לשחרר את ישראל "שיעבדו אותי במדבר" בקרבנות, ולא בדבר אחר?
- ✦ מה משמעות הקרבת הקרבנות במדבר, בהר סיני?

הערות - ילמד ענוים דרכו

ניתוק קשרים! ותיריך רשב"ל שעזיבה היא ניתוק חיצוני, ואילו שכחה היא ניתוק מהותי. למשל: אב שזרק את בנו מביתו - הוא עוזב אותו בחיצוניות, אבל הבן נשאר לעולם בן - בפנימיות. מעשה לא שגרתי מלמד עד כמה הוא אינו מקרי, אלא מהותי. וזה עניין מסירות הנפש והניסיונות לצדיקים, המלמדים שעבודת ה' שלהם אינה מקרית אלא חלק מהותי מהחיים. ודבר זה הודגש לפרעה: "שלח את עמי ויחוגו לי במדבר" ועל זה תמה פרעה, שהרי המדבר אינו מקום ישוב ומה יש לעובדו שם?

מסלול 1: יום א לפרשת וישב
מסלול 2: יום ג לפרשת וישלח